

B. D.
DISSERTATIO
DE

USU STUDII
HISTORICI
INFANTIBUS INCULCANDI.

QUAM,

Ex mandato *Reverendissimi Domini Doct. Archi-
Episc. & Pro-Cancellarii*, nec non *Summe Vener.
Consist. Ecclesiast.*

Conf. Ampl. Facult. Philos. In Reg. Acad. Aboëns.

Publico Examini Subjiciunt,

NICOLAUS ÆIMELÆUS,

PHILOSOPHIÆ MAGISTER;

ET

REINHOLDUS JOH. BÖNING,

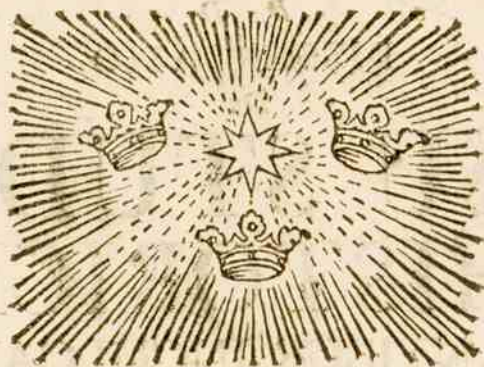
Nylandus.

In AUDIT. MAJ. Die XXII Junii An. MDCCLXXVI.

H. A. M. S.

A B O Æ,

Typis JOHANNIS CHRISTOPH. FRENCKELL.

Hoc illud est præcipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis Te exempli documenta in illustri posita monumento intueri: inde tibi tuæque reipublicæ quod imitere capias: inde sædum inceptu sædum exitu quod vites. LIV. in Præf. ad Hist. Rom.

§. I.

Uti in omni genere laboris, quod coacte fit minus succedit, ita quoque in litteris addiscendis, qui inviti sudant, raro seu potius nunquam vel ad eruditionis vestibula penetrant; bene enim QUINCTILIANUS: *Studium discendi voluntate, quæ cogi non potest, constat.* Magnum igitur in pueris instituendis credo committunt vitium, qui vi & minis omnia peragunt, meliusque sine dubio Infantibus consulunt, qui eos cum litteris conciliare allaborant, & jucunditatis incitamento hoc efficiunt, ut non laboris onerosi instar, sed potius voluptatis & delectamenti, studia habeant. Quod utique credo fit, si studia ingenio infantium accommodentur. Inprimis si hoc Docentibus curæ sit, ut intelligant juvenes quæ discant, non tantum memoriæ inculcent, ut cui bono sint sapissime videant, & ut sentiant ipsi, cognitionis

nis suæ penum quotidie augescere. Natura enim novarum rerum curiosa est hæc ætas, avidæque quæ scientiam suam augere possunt, arripit. Historiam vero imprimis, utpote quæ captui ejus est accommodatissima, maxime amat. Quam ob rem illam præ cæteris juventuti inculcandam esse, duximus; quod & in sequentibus, quantum vires permiscere, monstrare conati sumus, dum singulatim enumerando rationes ob quas imprimis historiam juventuti commendemus, simul modum quo nobis tractanda videatur, paucis significemus. Si vero quæ in materia tam ubere dici possint plene non attulero, pagellarum temporisque brevitati ob ferias Academicas jam instantes, L. B. id maxime adscribat.

(§. II.

Primus quidem, quem in educatione infantum intendere debemus finis, est hic, ut ratio, quæ sola homo cæteris animalibus præstat, excolatur, ut cogitandi & judicandi facultas sensim emendetur & perficiatur. Ad hunc finem nec ineptum instrumentum est historia; dum enim facta quævis hominum affert, simul ansam præbet de his judicium ferendi, quæ facinora rite incepta & peracta, quæ minus, quæ hominum vigilantia bene successerint, quæ eorundem culpa male evenerint, quæ præceptis morum convenient, quæ cum his pugnent judicandi. In his vero sapiens Magister judicia scienter adjuvet, res ita proponat, ut discipulus sine difficultate perspiciat, qualem pronunciet sententiam, inventionisque tamen laudem quandam sibi ipsi tribuat, & hinc latior ad studia incitetur. Si interdum erraverit, corrigatur, & de errore rationibus convincatur; quo etiam fiet, ut nimis suis viribus confidere non discat, seque solum semper in recto non credat. Interdum etiam simulet Præceptor se cum eo non sentire; rationibus vero victus cedat,

quo efficiat ut & infans de suis gaudeat profectibus, nec nimis sibi diffidat, aliorumque semper quiescat iudicio.

§. III.

Antiquiori ævo laudabatur disciplina, quæ artem firmandæ memoriæ proponeret, dicebaturque Mnemonica. (a) Hujus scientiæ & nomen & ars inter nos jam fere periit, & adeo est neglecta, ut ne curam quidem memoriæ exercendæ vel minimam, plurimi necessariam ducant. Alias animi facultates excolendas, hanc solam sine cultura perfectam credunt. Quam tamen erroneam esse sententiam, multi non sine damno senserunt & sentiunt, eget enim hæc ut & aliæ facultates exercitatione, & si QUINCTILIANO fidem addamus, *Nil æque vel augetur cura vel negligentia intercidit.* (b) Nec etiam ullus in litteris sine hac nobis esse potest successus. *Omnis enim disciplina memoria constat, frustra que docemur, si quicquid audimus præterfluit.* (c) Necessarium itaque est, cum memoria tenax tanti sit in litteris addiscendis momenti, ut eam in infantia jam exercitemus; & igitur hoc iterum respectu, historiam commendamus, utpote quæ multa memoriæ mandanda affert, nec tamen ob jucunditatem lectionis operosa, ut alia multa, quæ memoriæ aggravant.

(a) Gratiam habeo Simonidi illi Cæso, quem primum ferunt artem memoriæ protulisse. Cic. de Orat. Lib. II. Cap. 86. (b) QUINCT. Instit. Orat. Lib. II. Cap. II. (c) ibi.lem.

§. IV.

Historia quoque *Magistra est vitæ* ut a Cicerone dicitur, fundamentumque & basis scientiarum. Unius enim hominis ætas nimium est brevis ad colligenda experimenta. quæ pro regula vitæ in quovis casu inservire possint. Hinc ad Historiam experimentorum penum recurrendum est. Ea quomodo homines in quovis casu antea se gesserint docet, & hinc consilium salubre subministrat, ea facta

facta quævis eorumque causas refert, ea homines eorumque mores describit. Hinc itaque nos ipsos aliosque facillime cognoscere, hinc quomodo nosmet ipsos regamus, quomodo cum aliis agamus, discimus. Hinc per aliorum experientiam, maturam nacti prudentiam, rarissime cogimur nos excusare culpato Cicero-
ni illo: *non putaram*. Ut vero qui possit maximus, hinc in vitam profluat usus, necessarium est puero eam in-
primis partem historię inculcare, quæ futuro ejus vitæ generi maxime conveniat. Quid enim magis absolum foret, quam ei qui mercaturæ destinatur, religionis ma-
xime & literarum fama nota reddere, cum vero qui Sa-
cerdotio est consecrandus, illis neglectis, in politicorum
machinationibus inprimis versatum velle.

§. V.

Uti vero morum emendatio præcipuum est, de quo solliciti esse debent, quorum curæ juvenus credita est, ira non nisi diuiniatum e lectione historię colligerent fru-
ctum, qui ejus lectione ingenium tantum juvenum acuerent, moribus autem eorum nullam inde medelam eruerent. Est quidem in hominibus ab infantia usque sensus qui-
dam, pulchra quævis, non tantum in naturæ rebus, sed in moribus quoque, cernens. Per corruptam vero educationem, pravas libidines & mala exempla, sæpe hic sensus vel corrumpitur vel suffocatur, adeo ut multa quæ homines sectentur plerumque, & quæ ad tempus speciem habeant virtutis, vel etiam quæ deficiente virtu-
te, honore cumulari soleant, utpote divitias, potentiam, honores, persequantur, solidum & præcipuum bo-
num, virtutem, utpote quæ paupertatis sæpe & contem-
tus tenebris offuscata jaceat, despiciant. His nebulis dis-
sipandis, non sola sufficiunt morum præcepta, quippe quæ intellectum tantum instruunt; in subsidium itaque vocanda est historia, quæ quasi sensibus proponat mo-
res,

res, quæ virtutes & vitia coram tanquam sistat, dem-
tisque velamentis quæ visum præpediunt, nuda quasi ocu-
lis depingat. Hæc morum deformitatem deculve dete-
git, dissipatque præjudicia vulgi; dum enim vanus hono-
rum potentiaque splendor in sepulcro evanescunt, fama
manet, & historia sine adulatione vel furo de quovis pro-
moribus judicat, docetque eos, qui externa specie hono-
rati & primo intuitu felices apparuerunt, reipsa tamen
fuisse infelicissimos, ab aliis revèra despectos & internis
mentis angoribus cruciatis. Docet contra, qui-
bus præmiis assidui virtutis cultores ornati sint, quibus-
ve poenis mulctati scelestorum greges, sua sæpe expiave-
runt peccata. *Docet Deos esse, non negligere humana, su-
perbiæ & crudelitati si seras non leves poenas venire* (a)
Historia denique monstrat curriculum, in quo impigre
versantes, labore & sudore ad honoris metam perveni-
amus. Si tropæa quæ Miltiadis victoriarum servarunt
memoriam, Themistocli etiam noctibus quietem dеме-
rent, quanto magis innumera, quæ in annalibus occur-
runt virtutum monumenta, quemvis etiam languentem
animum ad virtutem & honorem sectandum stimulent!

(a) LIV. Lib. III.

§. VI.

Hæc præcipua esse existimo, quæ e lectione historiae
etiam profanæ; juventuti provenire possunt commoda.
Aliæ adhuc adsunt rationes Historiæ sacrae assidue legen-
dæ, in ea enim & fundamentum & firmamentum reli-
gionis & fidei continentur. Inde potissimum potentia Crea-
toris, ortus & progressus humani generis, innumera in
illud beneficia Divina, & mirifica Dei etiam nobis non
videntibus, non credentibus, gubernatio, nobis notescit.
Ibi propagatio religionis serie non interrupta ostenditur.
Ibi quomodo homines lapsi cum creatore in gratiam
redierint narratur. Ibi miracula indubia quæ vim Nu-
minis

minis arguunt, ibi Prophetiæ luculentissimæ, quæ simul cum Divinitate auctoris Scripturæ, Dei quoque perfectissimam omniscientiam extra omnem ponunt dubitationis aleam. Ex Historia Sacra sola Christianarum quoque virtutum exempla, quæ apud Ethnicos frustra quærentur, sunt haurienda. Arctissime itaque & sanctissime illis incumbit qui juvenili institutioni præsent, ut hanc inprimis discentibus alte inculcent, ut omnia quæ ad amorem & reverentiam Dei inspirandam inserviunt, bene notent, & præprimis quæ ad corroborandam eorum fidem tam historicam in verbum ipsum Scripturæ, quam Salvificant in merita Sanctissimi Servatoris, assidue illis proponant, sæpe repetant.

§. VII.

Sed dixerit forte quispiam, supervacaneum videri, nostro ævo studium commendare, quod jam adeo invaluit, ut pluribus unicum fere sit, quo occupentur & delectentur. Quod verum quidem est, inprimis in hominibus melioris aliquanto sortis; sed quod dolendum, haud sæpe Historiam rite tractant, vel temporis tantum terendi causa legentes, sine certo scopo & ordine quæcunque obveniunt, e quibus tamen nihil tenent nihil sciunt, vel etiam memoriam vano aggravantes onere, quod gloriandi causa aliquando coram ineruditis excutiant. Sed hi Historiam legunt, non illi student, nec eam norunt. Verum neque hæc quidem valent de omnibus. Maxima adhuc pars juventutis patriæ, debito minus, notitia rerum, quæ ante ipsos natos acciderunt, imbutur, & in Scholis inprimis, quæ publica impensa institutæ sunt, aridi plerumque adhuc memoriæ puerorum mandantur annalium indices, qui nihil continent, nisi nomina hominum illustrium, Regum & Imperatorum, qui quovis claruerunt anno, vel sæculo, tempusque ortus & occasus cujusvis Civitatis. Quæ quidem notitia ad res narra-

narratas intelligendas est admodum necessaria, ut Systema Historiæ & connexionem omnium rerum perspiciant, sed dum in hac sola subsistunt notitia, æque ridicule agunt, ac ille qui ædificii adparatu comparato amplo, illud tamen numquam perficeret. Atque quod dolendum, vernacula nostra scripti libri, fini & usui omnibus numeris respondentes nobis non suppetunt; licet egregia sint, quæ præstare cœperunt in Historia Universali Cel. GJÖRVELL & EBERHARDT modo ad exitum telam hanc pertexere, velint. Dum vero hoc exspectamus, qui plura in hisce scire cupit, externos adire opus habet Scriptores. Quod consilium illis etiam unicum est, qui particulares aliarum gentium historias sibi notas reddere volunt. In Patriæ fatis describendis optime de juventute mœruerunt, Viri Nobilissimi v. DALIN, LAGERBRING & BOTIN; sed nec horum adhuc ad finem perducta sunt opera, si compendium Nobiliss LAGERBRING excipias, quod eorum desideriis, qui in Patriæ Historia Infantibus inculcanda occupantur, in multis satisfaciat.

